

els
nostres
autors 85

Raimon
Casellas

Les
multituds

Introducció de
Maria Dasca

bromera

PROEMI

Qui es fica en la multitud hi perd l'ànima.

Gran part de les tumultuoses accions humanes que referesc en aquest llibre, així com d'altres que tal volta referiré més endavant, jo mateix les he presenciades, i àdhuc, en algunes, m'hi he trobat mesclat. No les descric, emperò, circumstanciadament i punt per punt, tals com deurien passar, sinó de la manera més o menys transfigurada que les ha vistes el meu esperit i amb l'emoció més o menys forta que les ha sentides el meu cor, ben somogut de vegades. Perquè caldrà que us confessi que, tot i blasmant-los en certes ocasions, quasi sempre m'han corprès els moviments tempestosos de les turbes, com ens corprèn amb son grandió spectacle la tempesta, amb tot i les malvestats que fa.

I és que tempesta són, en veritat, molts de semblants moviments, forces cegues que es desencadenen en la humanitat, com les altres es congrien en la natura. El bramul de les gentades apar redolar de trons; el sobtat enuig d'una caterva, nuvolada instantània que ennegreix el cel; l'esclat d'ira de la turba, sinistra lluïssor de llamps; el terror de la munió, enfondrament, terratrèmol. En el parlar quotidià, diem «un núvol de

gent» i «una tempesta d'aclamacions», barrejant en el concepte coses d'Elements i coses de Multituds, per la paritat que tenen en llurs estats de revolta. Realment sembla, en tals moments, que tot vulga recordar-se del seu origen; el món, del caos; els homes, de l'animalitat. Cels i terres prenen aparences de tornar als dies tèrbols i sublimes de llur formació. Les humanitats apar que reculin a les edats obscures i meravelloses de l'instint.¹

Perquè cal notar que els homes muden d'esperit tan bon punt formen munió. És una metempsícosi que tothom pot veure, per poc que es pari a mirar-la. Àdhuc de tan vista, en ocasions no en fem cas, malgrat lo sorprenent que és el prodigi. Una criatura, placèvola en la intimitat, esdevé irada quan se congrega amb irades multituds; l'apocat se torna heroic amb els heroics, i el valent, poruc amb els porucs; el prudent, gosat, i l'atrevit, cautelós. El flemàtic s'indigna, l'indiferent s'entusiasma, el resignat protesta, el fred de cor s'apassiona, l'encongit s'anima, el passiu se posa en moviment. Sembla que cadascú abdiqui poc o molt de la seva ànima, per proclamar-ne una de nova, que és l'ànima de tots plegats. La voluntat comuna ofega les individuals. La passió momentània de la massa se sobreposa a les habituals de cadascú. Per això els

1. «La civilització és una escorxa sota la qual poden cremar les salvatges passions humanes amb tota la vivesa de llur foc infernal.» Thomas Carlyle.

moviments de la multitud aplegada prenen aspectes distints dels moviments que farien els homes que la componen, si es trobessin despariats.

Per lo comú són actituds violentes, resolucions extremades, formes tumultuoses les que triomfen en la munió,² encar que en ella s'hi comptin homes entenmentats, correctes per habitud, enlairats per l'estament. Així com, en un toll remenat, el pòsit puja en amunt i enterboleix la claredat de l'aigua; així, en la bullida de les multituds, tant si són plebeies com patrícies, tant si són rústegues com urbanes, rebrollen baixes passions que confonen la consciència i entelen la llum del seny. Home que és, per hàbit, aciençat, perd, amb el frec de la gent, son clar judici; home que és sentit als benifets del proïsme, ret homenatge als desagraïments comuns; home de sentiments dolços, paga el seu delme a les crueltats de la gernació; éssers exquisits en la privadesa participen, en hores de desori públic, de la grolleria dels demés, com si, al contacte de la gentada, a la criatura humana li sortís enfora la bèstia ordial que porta a dins, monstre que, per singular contrast, o bé apareix en la disbauxa de l'apartament més íntim o en la disbauxa de les grans publicitats.³

2. «*Qui rassemble les hommes, les agite.*» El Cardenal de Retz.

3. «*C'est l'âme même de la foule qui fait que les bons se gâtent, et que les méchants on les cruels en puissance, le deviennent par le fait.*» Scipio Sighele.

Tan ostensibles són i tan freqüents els espectacles que ofereix l'home de semblants transformacions, que fàcilment se pot heure la certenitat del fet. Mes enquerir com se fa la reencarnació de multituds humanes ja és més difícil, si no impossible. Car, per poc que s'hi cogiti, un s'adona tot seguit que l'ànima col·lectiva, de fresc formada, no és pas una suma de les antigues ànimes individuals, puix quantitats heterogènies no se sumen;⁴ ni una sobirania de les més nombroses, per quant molts cops el menor nombre se sobreposa al major; ni tampoc una tria de les més rectes i belles, perquè ben sovint s'emporten la victòria les pitjors.⁵ Què és, doncs, lo que dóna vida, distintiu i voluntat a l'ànima de la gentada i la fa moure i la mena per un o altre camí?

No han mancat filòsofs, en nostres dies, que han volgut soldre el problema nebulós; mes la psicologia que n'han treta no ha escampada molta llum.⁶ I és que encara és més costós formular lleis que ens expliquin la raó d'obrar de les multituds rauxoses, que establir

4. «*Nei fatti psicologici, la riunione degli individui non da mai un risultato eguale alla somma di ciascuno di loro.*» Enrico Ferri.

5. «*La foule est un terrain où le mycrobe du mal se developpe très facilement, tandis que le mycrobe du bien meurt presque toujours, faute de trouver les conditions de vie.*» Scipio Sighele.

6. «*La psychologie collective est une science encore enfant; la psychologie de la foule, qui en fait partie et qui en représente le degré le plus aigu, est à peine née.*» Ídem.

teories que raonin cosa tan incerta, per exemple, com la formació dels huracans o l'adveniment dels terratrèmols. Per això, després de les enquestes assajades, roman l'enigma tan abscondit com abans. Mes, a mi, per a les visions humanes que m'he proposat evocar, l'enigma no em fa nosa ni em desespera tampoc; ans, com tota cosa arcana, me sedueix i m'atrau. Jo no vull pas esbrinar les causes, sinó contemplar els efectes. Jo no vull pas, a tall de filòsof, reduir a lleis la complicació i la incoherència de semblants fenòmens: sinó, a manera d'artista, anotar-ne el gest i, si puc, mostrar-ne el símbol. Cabalment és el misteri que amaguen aquests tempestuosos moviments, i les sorpreses desconcertants que donen, i els conflictes dramàtics que ofereixen, lo que ens fa obrir els ulls prenyats de curiositat. Imposants espectacles per a l'home que sap gaudir-los a distància convenient, ni tan a prop que s'hi confongui i anul·li, ni tan lluny que en perdi el sentit i la visió!

Unes voltes, són multituds amb multituds que se les heuen. Odis de raça, oposició de creences, enemistat d'estaments, posen unes gentades davant les altres, i, com entre exèrcits de pobles enemics, se sosté l'amenaça en peu de guerra, o esclata amb fúria el combat i s'arriba a l'extermini, o bé es concerta una pau de més o de menys durada. Altres voltes és un sol home el qui s'encara amb la gernació. El pastor d'ànimes que guia un poble, el polític que vol somoure les masses condormides, l'artista que pretén imposar-se al públic

frívol, són dels que entaulen la lluita amb el monstre, que, segons com, els aplaudeix o els xiula, i un dia els apedrega i un altre dia els aclama. Perquè cal tenir present que no sempre es mantenen en la disputa, ni sempre es desenllacen en la tragèdia els conflictes de la multitud. Hi ha escenes plàcides i escenes punyents, com en tots els drames.

Sovint la munió apareix unida, i si molt convé disciplinada, sota la senyera d'un ideal o d'un sentiment comú. Així com la música és l'art que lliga més gent, la fe en Déu, la passió patriòtica, el desig de la llibertat, són els amors que acoblen més homes i els serveixen acoblats més temps. Però, àdhuc entre homes units per tan enlairats afectes, sol venir un dia que s'hi alça la dissensió, i amb freqüència veiem com les multituds disciplinades es destrien i elles amb elles es combaten i es persegueixen en nom del mateix amor que les havia aplevades. Altres cops són de categoria menys espiritual els motius de germanat o de discòrdia. Les públiques necessitats, l'amenaça d'un perill comú, les supèrbies dels uns, les tiranies dels altres, desvetllen entre els desheretats l'instint de conservació, i aleshores els febles s'agermanen per fer guerra als poderosos, mentre els poderosos també s'apleguen per rebutjar l'enemic, que, si és feble per les armes, es fa respectar pel nombre. Són episodis emocionants de la lluita per l'existència, peripècies dramàtiques del combat social, tan antic i perdurable com la vida.

Per això és en va, enterament en va, que abominem i maleïm totes aquestes batalles, fatals en la humanitat com les tempestes en la natura. Fins benefactores arriben a ésser en algun moment: que així com la tempesta l'un dia sols destrueix per destruir, i l'altre dia, tot destruint, vivifica, així també l'acció tempestuosa de la multitud, si ben sovint sols és causa de devastall, alguna hora empeny els homes per camins de més civilització i justícia.

Per descàrrec de consciència, una cosa em manca fer avinent al lector que, refiat en l'extensió que pot dar-se a la paraula *Multituds*, cerqués en el present llibre extraordinàries escenes d'algun dels teatres mundials a on es ventila la sort futura de les races o a on floreix els primers esclats del pensament. No: les accions humanes que vaig a referir són quasi totes locals, són quasi totes de casa, i, per consegüent, les idees impulsadores que hi suren algun cop no poden ésser altra cosa que reflexos més o menys directes de l'esperit universal. Mes com, pel coneixement de lo concret, sempre provem d'arribar a lo abstracte i ens agrada deduir de lo proper lo llunyà, de lo específic lo genèric, potser alguna vegada, oh expert lector!, en el cas contingent que et conti, podràs entreveure-hi coses de més enllà. Perquè, en el fons de tot, l'ànima dels homes resta la mateixa aquí i a fora, en lo menut i en lo gran.